2014. M. 3T

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2014

LAIDIN – GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

De hAoine, 13 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

1. Freagair Roinn A **nó** Roinn B:- **[75]**

A. Cuir Laidin orthu seo:-

(a) D'ordaigh an ginearál dá thrúpaí ionsaí a dhéanamh láithreach ar champa na Rómhánach. **(15)**
(b) Inseoimid daoibh cá háit a bhfuil an namhaid i bhfolach sa bhaile mór. **(15)**
(c) Má théann sibh chuig an Iodáil feicfidh sibh an fóram Rómhánach. **(15)**
(d) Rith an t-athair go tapa le breith ar an ngadaí. **(15)**
(e) Bhí an oiread sin tuirse ar na saighdiúirí nárbh fhéidir leo an cath a throid. **(15)**

táim i bhfolach: me celo (1). beirim ar: capio (3). gadaí: fur, furis (f).

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** ina dhiaidh:-

(*Iarrann Ciceará ar chara leis, ar ceannaire míleata in Illyicum é, a bheith ag faire amach do sclábhaí teifeach a ghoid roinnt leabhar as leabharlann Chiceará*)

Dionysius, servus meus, qui meam bibliothecam pretiosissimam administravit, cum multos libros abstulisset et se poenas daturum esse putaret, aufugit. Nunc scio eum esse in provincia tua. Eum et M. Bolanus, familiaris meus, et multi alii viderunt; sed cum se a me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc furem, si tu mihi tradideris, non possum dicere quam mihi gratum futurum sit. Res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est quod in eo optimam fiduciam habebam. Ubi sit et quid fieri possit, Bolanus te docebit. Ego, si hominem per te reciperavero, magnum me beneficium a te accepisse putabo.

bibliotheca: leabharlann. pretiosus: luachmhar. familiaris: cara.
manumitto: ligim saor (sclábhaí). res: cailliúint. fiducia: muinín.
recipero: faighim ar ais.

(i) Cén post a bhí ag Dinísias? **(6)**
(ii) Cad iad an **dá** chúis ar éalaigh sé? **(8)**
(iii) Cad é atá ar eolas ag Ciceará? **(6)**
(iv) Cad iad an **dá** chúis a bhfuil sé seo ar eolas ag Ciceará? **(8)**
(v) Cad a dúirt an sclábhaí Dinísias ionas nach mbéarfaí air? **(6)**
(vi) Conas a bhraithfeadh Ciceará dá dtabharfadh a chara an sclábhaí ar ais dó? **(6)**
(vii) Cén tuairim atá ag Ciceará faoi chailliúint na leabhar féin? **(6)**
(viii) Cad atá ag cur isteach ar Chiceará maidir leis an eipeasóid? **(8)**
(ix) Cad a inseoidh Bolanus do chara Chiceará? **(8)**
(x) Cad a cheapfaidh Ciceará má fhaigheann sé a sclábhaí ar ais? **(8)**
(xi) Cén fáth a ngoidfeadh an sclábhaí na leabhair, dar leat? **(5)**

2. Cuir Gaeilge ar **dhá cheann ar bith** de na sleachta **A, B, C, D**. (Tá na sleachta go léir sa cheist seo ar cómharc):- **[130]**

A.

(*Ciúnaíonn Neiptiún stoirm. Déanann Veirgil comparáid idir stoirm agus círéib)*

sic ait et dicto citius tumida aequora placat,
collectasque fugat nubes solemque reducit.
… levat ipse tridenti
et vastas aperit syrtes et temperat aequor,
atque rotis summas levibus perlabitur undas.
ac veluti magno in populo cum saepe coorta est
seditio saevitque animis ignobile vulgus…

Veirgil (65)

citius: níos tapa. tumidus: ata. aequor: farraige. placo: ciúnaím. fugo: cuirim ruaig ar. levo: ardaím. tridens: trírinn. syrtes: oitreacha gainimh. tempero: smachtaím. rotae: rothaí, carbad. perlabor: sleamhnaím ar aghaidh. saevio: téim le báiní. ignobilis: suarach. vulgus: daoscar.

B.

(*Rinneadh bó óg den chailín Io. Filleann sí ar a hathair Inachus agus ar a deirfiúracha, na Naides, ach ní aithníonn siad í)*

venit et ad ripas, ubi ludere saepe solebat;
Naides ignorant, ignorat et Inachus ipse,
quae sit; at illa patrem sequitur sequiturque sorores
et patitur tangi seque admirantibus offert.
decerptas senior porrexerat Inachus herbas.
illa manus lambit patriisque dat oscula palmis
nec retinet lacrimas …

Óivid (65)

venit: is í Io an t-ainmní. ludo: imrím. Naides: nimfeacha uisce. tangi: a bheith slíoctha. decerptus: pioctha. porrigo: tairgim. lambo: lím. palma: bos (na láimhe).

C.

(Nuair a thógann trúpaí Chaesair túr léigir, déanann na Gallaigh gáire – ar dtús)

Ac primo adventu exercitus nostri crebras ex oppido excursiones Galli faciebant, parvisque proeliis cum nostris contendebant; postea vallo pedum in circuitu quindecim milium crebrisque castellis circummuniti oppido sese continebant. Ubi turrim procul aedificari viderunt, primum ridere ex muro atque increpitare vocibus inceperunt. Sed ubi vero turrim adpropinquare moenibus viderunt, nova atque inusitata specie commoti, legatos ad Caesarem de pace miserunt. Legati dixerunt Gallos existimare Romanos cum ope divina bellum gerere.

Caesar (65)

creber: minic. excursio: ionsaí. circuitus: imlíne. castellum: dún. circummunio: daingním, cosnaím. turris: túr léigir. increpito: déanaim magadh faoi. inusitatus: neamhghnách. ops: cumhacht.

D.

(Faigheann an consal Aemilius an lámh in uachtar ar an namhaid, na hÉatrúscaigh)

Consul haud procul ab hoste instruxit aciem. <u>Aliquamdiu</u> <u>intenti</u> <u>utrimque</u> steterunt exspectantes, ut ab <u>adversariis</u> clamor et pugna inciperet, et telum hinc aut <u>illinc</u> emissum est; inde clamor ab Etruscis oritur et signa inferuntur; nec <u>segnius</u> a Romanis pugnatum est. Concurrunt <u>infensis</u> animis; numero hostes, virtute Romani superant. <u>Anceps</u> proelium multos <u>utrimque</u> et fortissimum quemque <u>absumit</u>, nec prius <u>inclinata res est</u>, quam secunda acies Romana ad prima signa successit.

Livias (65)

aliquamdiu: ar feadh tamaill. intentus: san airdeall. utrimque: ar gach taobh.
adversarius: namhaid. illinc: ón áit sin. segnius: le níos lú díograise.
infensus: naimhdeach. anceps: amhrasach. absumo: leagaim amach, maraím.
inclinata res est: 'socraíodh an toradh'.

3. Freagair Roinn A **nó** Roinn B sa cheist seo:- **[90]**

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:- (60)

Inter haec Hispaniae populi nec qui post cladem acceptam defecerant redibant ad Romanos, nec ulli novi deficiebant; et Romae senatui populoque post receptam Capuam non Italiae iam maior quam Hispaniae cura erat. Et exercitum augeri et imperatorem mitti placebat. Nec tam, quem mitterent, satis constabat, quam illud, ubi duo summi imperatores intra dies triginta cecidissent, qui in locum duorum succederet, extraordinaria cura deligendum esse. Cum alii alium nominarent, postremum eo decursum est ut proconsuli creando in Hispaniam comitia haberentur; diemque comitiis consules edixerunt.

Livias

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):- (30)

(a) Cad dó a ndéanann an 'cladem' tagairt (líne 1)?

(b) Cén tábhacht a bhain le Capua sa Dara Cogadh Púnach?

(c) Ón léamh atá déanta agat ar Leabhar XXVI, cad é do thuairim faoi Hannabal mar cheannaire?

(d) Ón léamh atá déanta agat ar Leabhar XXVI, cad é do thuairim faoi Livias mar staraí?

(e) Scríobh nótaí ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:

Bua; an Seanad; Publius Scipio; ról an aedíligh.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:- (60)

Aeneas maesto defixus lumina vultu
ingreditur, linquens antrum, caecosque volutat
eventus animo secum; cui fidus Achates
it comes et paribus curis vestigia figit.
multa inter sese vario sermone serebant,
quem socium exanimem vates, quod corpus humandum
diceret. atque illi Misenum in litore sicco,
ut venere, vident indigna morte peremptum,
Misenum Aeoliden, quo non praestantior alter
aere ciere viros Martemque accendere cantu.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):- (30)

(a) Scríobh nóta ar ról na Sibille i Leabhar VI den *Aeinéid.*

(b) Déan cur síos ar an radharc a bhí os comhair Aeinéas ag abhainn an Stiocs.

(c) Cén aidhm a bhí le cuairt Aeinéas ar an Domhan Thíos?

(d) Déan cur síos ar ar tharla idir Aeinéas agus Díodó sa Domhan Thíos.

(e) Tá Leabhar VI ar cheann de na leabhair is mó a bhfuil meas air san *Aeinéid*. Luaigh cúiseanna leis seo agus déan tagairt don téacs mar thacaíocht le do thuairim.

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- **[30]**

(i) Scríobh síos an **Tuiseal Tabharthach, Uimhir Uatha** de na hainmfhocail seo a leanas:

hasta, manus, servus, dux. (8)

(ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:

sto, lego, puto, sustineo, munio. (12)

(iii) Déan an líne seo a leanas as an *Aeinéid* le Veirgil a scanadh agus marcáil na cainníochtaí:

litora nota petens flammas cum regia puppis (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):- **[75]**

A.

(i) Déan cur síos ar na leasuithe sóisialta a rinne Ágastas.

(ii) Tabhair cuntas achomair ar réimeas an Impire Néaró.

(iii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:

Séánas; Domitianus; Feachtas Thráian sa Dáicia; Galba.

B.

(i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar Chaesair **nó** Óivid.

(ii) Déan cur síos achomair ar an Ara Pacis. Cén fáth a ndeirtear go bhfuil sé chomh suntasach sin?

(iii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas. Déan tagairt do shamplaí ar leith i do fhreagra:

Dealbhóireacht Rómhánach phortráide; Uiscerianta Rómhánacha;
Áirsí caithréime; Mósáicí Rómhánacha.

Leathanach Bán

Leathanach Bán